

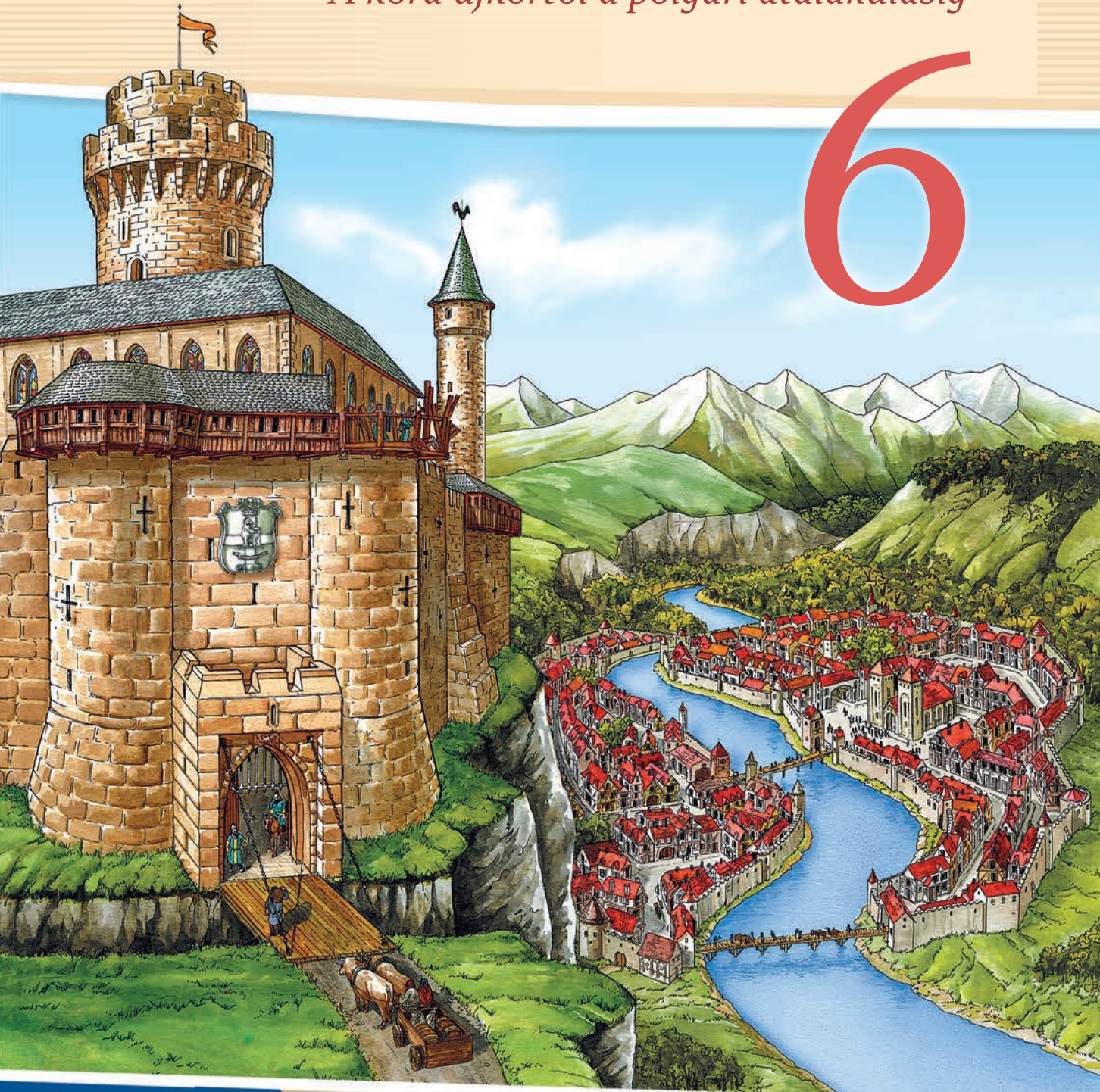

Horváth Andrea • Kövér Lajos
Horváth Levente Attila • Pelyach István

TÖRTÉNELEM

A kora újkortól a polgári átalakulásig

6

Horváth Andrea • Kövér Lajos
Horváth Levente Attila • Pelyach István

TÖRTÉNELEM

A kora újkortól a polgári átalakulásig

6

Mozaik Kiadó – Szeged, 2019

Hogyan tanuljuk a történelmet?

A TANULÁS 7 LÉPÉSE

- Tanuld meg az aznap kapott leckét! Ekkor ugyanis még jól emlékszel a magyarázatokra.
- Szüntess meg minden zavaró tényezőt! Például kapcsold ki a rádiót!
- Nyisd ki a tankönyvedet és az atlaszodat a megfelelő helyen! Nézd meg a képeket és a térképet! Emlékezz vissza, milyen érdekességeket hallottál az órán!
- Olvasd el figyelmesen az első szövegrészt! Nézd hozzá a képet, a térképet! Ha mindent megértettél, olvasd újra ezt a részt. Folytasd a többivel ugyanígy!
- Olvasd össze a lecke vastagon szedett szövegeit! Ez a lecke vázlata.
- Válaszolj a lecke végi kérdésekre!
- Mondd fel magadnak vagy a szüleidnek a leckét!

AZ ISMÉTLÉS 5 LÉPÉSE

- Olvasd el a vastaggal szedett szövegeket!
- Tegyél fel kérdéseket magadnak! Például kiről szól? Mi történt?
- Ha valahol elakadsz, olvasd el újra az egész részt!
- Válaszolj a lecke végi kérdésekre!
- Mondd fel magadnak a leckét!

A kérdéseknél található piktogramok (Az egyszerűbb, egyedül is megoldható feladatokat nem jelöltük.)

- Páros munka, a padtársaddal vagy egy választott társaddal közösen dolgozz!
- Csoportos munka. Alkossatok 3-6 fős csoportokat, és együtt oldjátok meg a feladatot!
- Tanári segítséggel az osztály közösen oldja meg!
- Gondolkodtató feladat. Fogj hozzá bátran! Ha elakadsz, kérd a tanárod segítségét!

A bevezető kérdések ráhangolnak a témára. A számok jelzik, hol található meg a válasz.

A tananyag megértését, felidézését fotók, ábrák és rajzok is segítik.

Nagy Lajos, a lovagkirály

14. A térképeket figyelve mindig tudod, hol történnék az események.

14.1. A Nagy Lajos uralkodó alá tartozó területek és a két népszerű hadjárati életrajza.

14.2. Nagy Lajos (1342-1382) szobra

14.3. A királyi hivatalok, erősödő városok

14.4. A királyi hivatalok képtelmek voltak megbirkózni. Ezért a király új hivatalokat, ún. kancelláriákat hozott létre. Az egyik a bizalmas irattal kezdte, a másik a bírósági ügyekkel és az oklevelek kiadásával indult.

14.5. Nagy Lajos bőkezű volt a városokkal. Nekik előszerzőn kiváltságokat adományozott, vámmenteséget az országban belül és a szomszédokkal való kereskedésben. Budán, Kassán, Borsónak példánál maradva állított jogot birtoklásra. Ennek érdekében ezek a városok kötelezték az útazó kereskedőket árnyék aláadására.

14.6. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak. „Nagy mérteket ölten az ország és állandóhízi időben, mivel a száraz és az éjszakai hidegség miatt és a többi vétek és betegség...” – áll egy kortárs hadiújságban. Mivel kevés volt a munkára fogható ember, a gazdagabb földesurak kedvezményeket ígértek próbálják a parasztokat birtokaikra csalogatni. Ugyanekkor a nemesek országgyűlésben kérték Nagy Lajost, hogy erősítse meg az Aranybulla rendelkezéseit.

14.7. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.8. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.9. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.10. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.11. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.12. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.13. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.14. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.15. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.16. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.17. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.18. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.19. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.20. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.21. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.22. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.23. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.24. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.25. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.26. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.27. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.28. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.29. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.30. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.31. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.32. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.33. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.34. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.35. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.36. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.37. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.38. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.39. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.40. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.41. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.42. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.43. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.44. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.45. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.46. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.47. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.48. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.49. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.50. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.51. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.52. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.53. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.54. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.55. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.56. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.57. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.58. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.59. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.60. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.61. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.62. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.63. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.64. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.65. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.66. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.67. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.68. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.69. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.70. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.71. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.72. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.73. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.74. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.75. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.76. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.77. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.78. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.79. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.80. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.81. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.82. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.83. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.84. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.85. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.86. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.87. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.88. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.89. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.90. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.91. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.92. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.93. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.94. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.95. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.96. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.97. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.98. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.99. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

14.100. A királyi hivatalokról visszatérő katonák behurcolták a pestist az országba. A lakosság az ország egyes részén megfogynak.

A *-gal jelölt új fogalmak magyarázatát a lap szélén vagy a *Kislexikonban* találd.

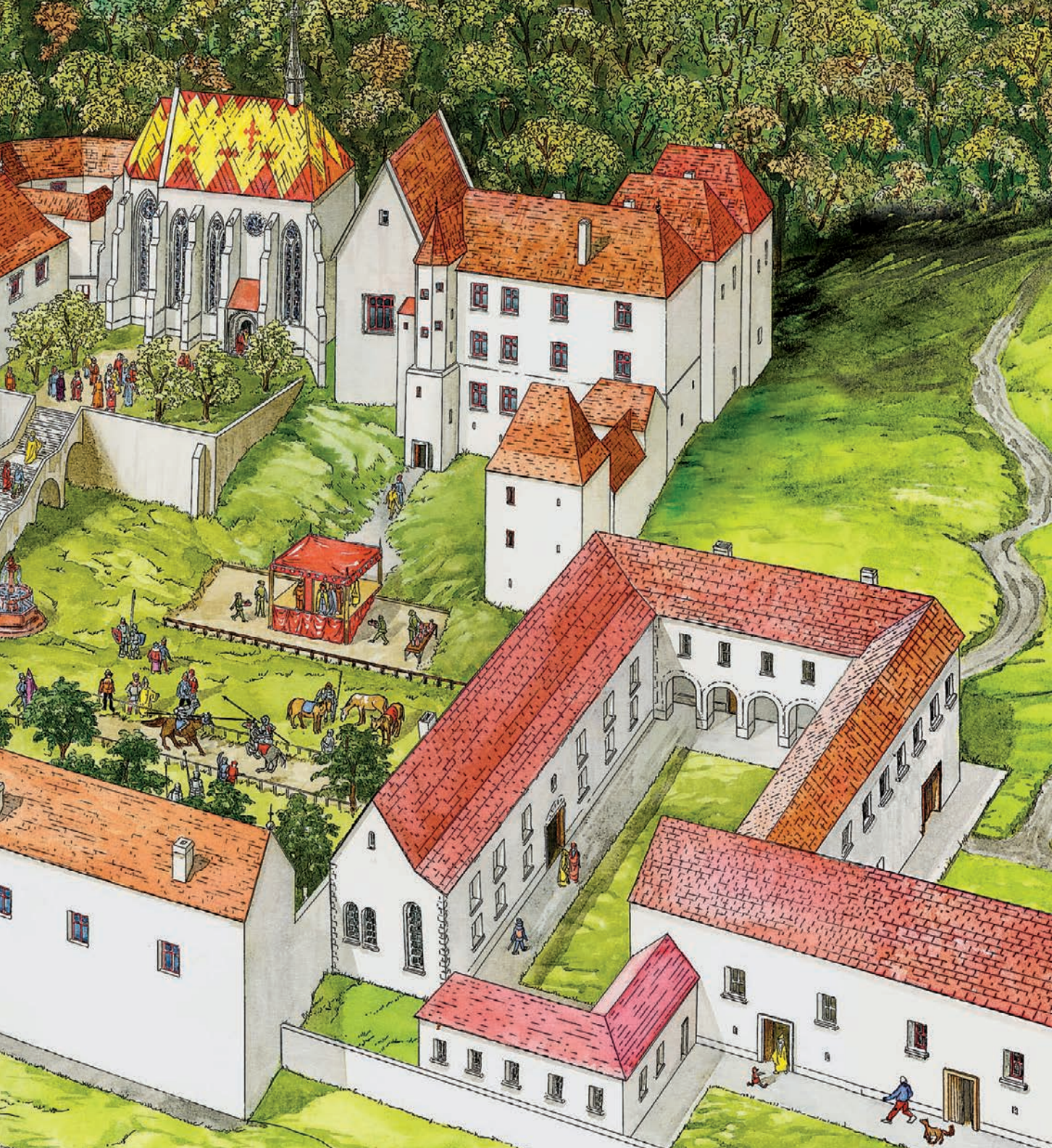
A lecke ellenőrző kérdések és játékos feladatok zárják.

Itt mindig egy rövid olvasmányos részt találsz, ami a leggyakrabban forrásszöveg.

A VIRÁGZÓ ÉS A HANYATLÓ KÖZÉPKOR MAGYARORSZÁGON

Az Árpádok után új uralkodócsaládok tagjai kerültek a magyar trónra. Olykor az országgyűlésen választották meg az új királyt. A harcmezőkön egyre inkább háttérbe szorultak a lovagok, az uralkodók zsoldoshadseregekre támaszkodtak. Megélénkült a kereskedelem, fejlődtek a városok. Növekedett az ország

gazdasági ereje, politikai súlya. Ennek egyik jelképe Visegrád, ahol királytalálkozót is tartottak. Mátyás király itt építtetett fényűző palotát, amelynek gazdagságát bámulták a külföldi követek. Az ország békéjét azonban belső harcok, külső háborúk törték meg, majd megjelentek határainkon a török hódítók is.

- A rajzon Mátyás király visegrádi palotáját láthatod. Milyen események zajlanak éppen a palotaudvaron?
- Miről lehet felismerni, hogy nem vár, hanem palota látható a képen?
- A palotát sok követ és vendég megcsodálta. Ha ott jártál volna, neked mi tetszett volna leginkább?

10.1. A rozgonyi csata, ahol Károly nagy győzelmet aratott. Milyen fegyvereket ismersz fel a képen?

udvartartás: Fejedelmek, főurak udvarának előkelőségei és a szolgálatukra alkalmazott személyzet.

tartomány: Nagyobb terület, országrészt, amely rendszerint önálló történelmi múlttal rendelkezik.

1 A háromszor koronázott király

- Ki volt az utolsó Árpád-házi uralkodó? (15/178)
- Milyen bevételei voltak a magyar királyoknak a 11–12. században? (15/169)

HÁROM JELÖLT – EGY KIRÁLY

Egy főúr így fogalmazta meg az ország legnagyobb gondjait III. András halála után: „Az ország főpapjai, bárói, nemesei [...] sokat tépelődve gondolkodának, Isten kegyelméből, hol és miképp találhatnának maguknak a szent királyok véreből sarjadt új királyt.” Valójában azonban olyan uralkodót kerestek, aki nem korlátozza megnövekedett hatalmukat.

Az utolsó Árpád-házi királyok uralkodása alatt ugyanis megerősödött a főurak hatalma. A királyi adományok megnövelték birtokaikat. Fokozta erejüket saját hadseregük is. Némelyikük több megye ispánjaként tett szert hatalomra. Ezek a főurak egy-egy ország rész felett úgy uralkodtak, mintha királyok volnának. Önálló kapcsolatokat tartottak fenn a szomszéd országokkal, s udvartartásuk*, váraik jelképezték erejüket. Fegyveres összetűzéseik során nem kímélték a városok, templomok vagyonát, és kirabolták a kereskedőket. Ezeket a főurakat tartományuraknak* nevezzük. Közülük a leghatalmasabb Csák Máté volt.

Az üresen maradt trónért három királyjelölt küzdött. Egyikük, a későbbi **I. Károly, IV. Béla távoli leszármazottja volt.** (Olasz neve alapján Károly Róbertként is emlegetik.) Még III. András életében érkezett Nápolyból. Családja arról a francia Anjou [anzsu] tartományról kapta a nevét, ahonnan származott. A pápa is Károlyt támogatta. 1301-ben királlyá is koronázták. Ez a korabeli szabályok szerint több okból sem volt érvényes (például nem a Szent Koronával végezték a szertartást). Az első koronázást még további kettő követte, mert csak az utolsó felelt meg minden előírásnak.

1308-ban országos gyűlést tartottak Pesten. A gyűlés résztvevői megesküdtek a keresztre, **hogy I. Károlyt elismerik az ország királyának és engedelmeskednek neki.**

HARC A TARTOMÁNYURAKKAL

A királyra esküt tevők között azonban nem jelentek meg személyesen a leghatalmasabb főurak. **Károly tudta, hogy addig gyenge uralkodó lesz, amíg osztoznia kell a hatalmon a tartományurakkal.** A fosztogatások, rablások megszüntetése az ország érdeke is volt.

A tartományurak legyőzéséhez több mint tíz év kellett. Legjelentősebb győzelmét a király 1312-ben, Rozgonyán aratta.

Károly bőkezűen megjutalmazta a hozzá csatlakozókat. Híveinek ispáni tisztséget és várakat juttatott, főleg a tartományuraktól visszaszerzett birtokokból. Amíg a megadományozott viselte a tisztséget, kormányozta a várat, az uradalmat, addig a befolyó jövedelemmel is rendelkezhetett. Ebből azonban köteles volt a királyt katonákkal segíteni.

10.2. I. Károly (1301–1342) szobra Budapesten, a Hősök terén

I. KÁROLY GAZDASÁGI INTÉZKEDÉSEI

Károly a tartományurak legyőzése után a királyság gazdasági ügyeivel foglalkozott. **Növelni akarta a kincstár bevételeit**, ugyanis a királyi birtokok eladományozásával ezek csökkentek.

Ekkoriban Magyarország bányái adták ezüstműl a világtermelés negyedét, aranyból pedig a harmadát. A bányászok a kitermelt nemesfém mennyisége szerint bányabért fizettek a királynak. Károly a bányabér egy részét átengedte azoknak a birtokosoknak, akiknek a földjén bányát nyitottak. Így ösztönözte őket új bányák nyitására.

Egyedül a király kereskedhetett nemesfémekkel. Ezt a jogát nemesérc-monopóliumnak nevezzük. A kibányászott ércet tehát nem lehetett szabadon adni-venni, azt kötelező volt beváltani vert pénzre. A beváltást pedig kizárólag a királyi kamarák végezheték. Ebből a királynak jelentős haszna származott, hiszen azt, hogy mennyi pénzt adnak az aranyért, a király gazdasági hivatala, a kincstár szabta meg.

Károly a rossz minőségű ezüstpénzek helyett firenzei* mintára aranyforintot veretett. A váltópénz az ezüstgaras lett.

A királyi jogon szerzett bevételeket gyarapította az újonnan bevezetett kapuadó. Ezt azok a jobbágyháztartások fizették, amelyeknek akkora kapuja volt, hogy egy szénásszekér átfért rajta.

A kereskedők harmincadvámot fizettek. Ez azt jelentette, hogy árujuk értékének harmincadrészét be kellett fizetniük a kincstárba, ha beléptek az országba, vagy elhagyták azt.

11.1. Magyarország Károly uralkodásának idején és a jelentősebb tartományurak területei

11.2. Károly aranyforintja az Anjouk jelképével, a liliommal. A forint elnevezés a firenzei aranypénz nevéből, az olasz „fiorino” szóból származik

11.3. I. Károly királyi jogon szedett bevételeit ábrázolják a képek. Nevezd meg ezeket, és mondd meg, hogy kiktől származtak!

12.1. I. Károly seregét a havasalföldi hadjárat során törbe csalták

12.2. A királytalálkozó színhelye, a visegrádi vár napjainkban

Dínomdánom Visegrádon

A népes kísérettel érkező uralkodók ellátásáról Károly bőkezűen gondoskodott. A cseh király és kísérete 2500 kenyeret kapott, és más étkekből is bőségesen részesült. A lengyelek 1500 kenyeret és 180 hordó bort kaptak.

A magyar király meg is ajándékozta vendégeit. A cseh uralkodó például egy ezüstkorsót, két tegezt, díszes nyergeket, öveket és egy csodálatos sakktáblát is hazavihetett barátságuk megerősítéseként.

HADAKOZÁS ÉS DIPLOMÁCIA*

Károly király **hódításai leginkább dél felé irányultak**. Több sikeres hadjáratot is vezetett ebbe az irányba.

A Havasalföld elleni támadáskor viszont még az élete is komoly veszélybe került, mert seregét törbe csalták egy szűk völgyben. Csak úgy tudott megmenekülni a kelepcéből, hogy páncélt cserélt egy hű vitézével. Mivel az ellenség azt hitte, hogy ő a király, rárontott és megölte ezt a vitézt. Ezalatt leghűségesebb hívei védelmében I. Károly ki tudott törni a csapdából.

A csehekkel és a lengyelekkel viszont jó viszonyban volt. Ő maga feleségül vette a lengyel király lányát. **1335-ben meghívta Visegrádra a cseh és a lengyel királyt. Szövetséget kötöttek egymással.**

A lengyel uralkodóval néhány évvel később – szintén Visegrádon – arról is megegyeztek, hogy ha a lengyel király fiú utód nélkül hal meg, I. Károly fia öröklje a lengyel trónt.

A következő szöveg Károly király koronázási esküjét tartalmazza. Kiknek tett ígéretet a király? Sorold fel, miket ígért meg!

„Istennek aláveti magát, törvényének engedelmeskedik, a katolikus hitet megtartja, s ugyane római egyházat irányítja, becsüli és védelmezi. A római pápával és küldötteivel nem küzd, hanem őket inkább védelmezi. A magyar királyság nemeseit jóváhagyott és ősi jogukban őrzi, és a zsarnokok elnyomásából kiragadja, csak törvényes házassággal él. A rábízott népének segítségül és nem akadályául lesz, közüliük senkit jogos és törvényes bíróság vizsgálata nélkül el nem ítél.”

1. Kik voltak a tartományurak? Mi jellemezte a hatalmukat?
2. Miért volt érdeke Károlynak a tartományurak leverése? Miért volt fontos ez az ország számára?
3. Sorold fel, mi mindent tett Károly azért, hogy a kincstára tele legyen!
4. Melyik három ország királya vett részt a visegrádi találkozón?
5. Képzeld el, hogy bányát nyitottál I. Károly uralkodása idején! Mit kell tenned a kibányászott ércel?

AZ ÚJKOR KEZDETÉN

Oroszországban 1492-re jóslták a világvéget. A jóslat részben igaznak bizonyult. Valóban a középkori világ végét jelentette az a pillanat, amikor 1492-ben Kolumbusz hajói kikötöttek Amerikában. Innentől számítjuk az újkort. Európában a felfedezésektől függetlenül is nagy változások zajlottak: megújult a vallás, átalakult

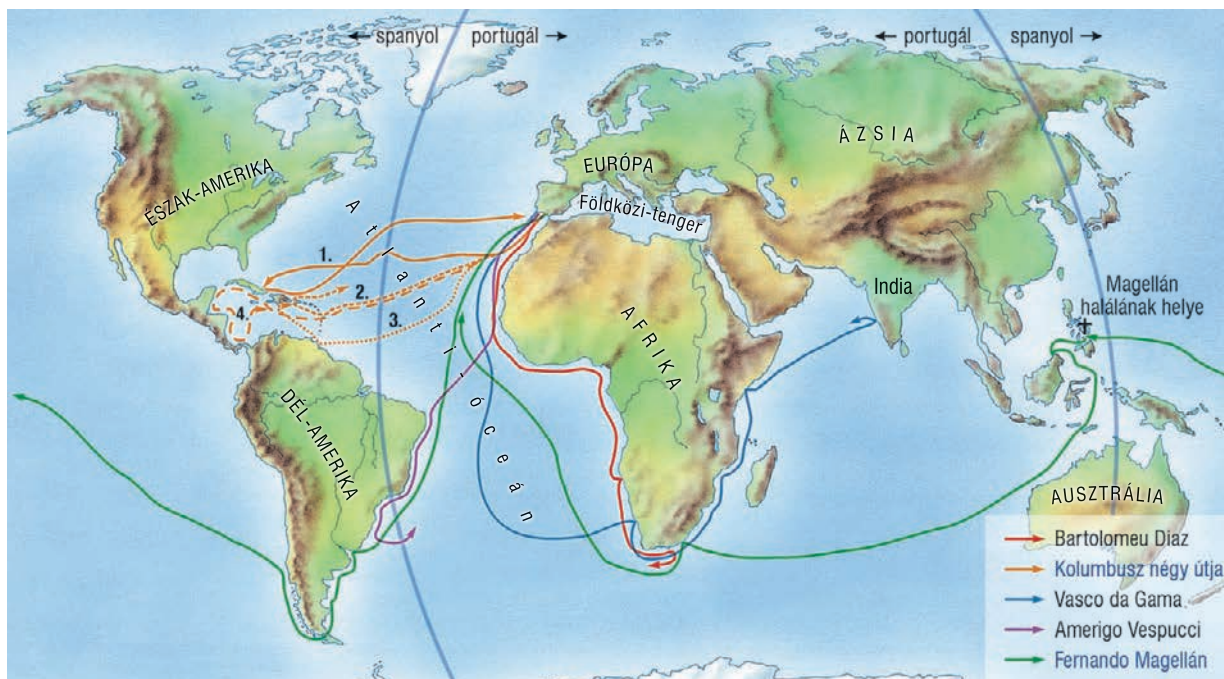

a gazdaság, új államformák jöttek létre, fejlődött a tudomány és a művészet. A felfedezések hatására pedig az eddig egymástól elzárt földrészek élete összekapcsolódott egymással. Lassan a mindennapok is megváltoztak, s ennek hatása ma is érezhető. Csak egy példa: Amerika felfedezésének köszönhetjük a csokoládét.

- Milyen jelet látsz a fenti rajzon Kolumbusz hajóinak vitorláin?
- Vajon hogyan érthették meg egymást a felfedezők és a bennszülöttek?
- Hasonlítsd össze a képen látható hajók vitorlázatát! Milyen különbségeket látsz?

9 A nagy földrajzi felfedezések

- Melyek voltak a középkori távolsági kereskedelem fő útvonalai? (t5/135)
- Miből készültek a középkori pénzek? Nézz utána!

38.1. A nagy földrajzi felfedezések. Olvasd le a térképről, hogy milyen útvonalon igyekeztek eljutni Indiába a spanyol, illetve a portugál szolgálatban lévő hajósok! (A spanyol szolgálatban hajózók neve kék, a portugál szolgálatban lévőké fekete színnel.)

ÚJ ÚTVONALAK SZÜKSÉGESEK

A 15. század végén Európából hajók indultak felfedezőutakra az Atlanti-óceánon. Új útvonalat kerestek Indiába. Eddig ugyanis **a keleti áruk** – első sorban **a fűszerek** – **arab, majd török közvetítéssel jutottak** a Földközi-tengerre. Onnan itáliai kereskedők szállították tovább **Európába**.

Mivel ezekért az árukért arannyal, ezüsttel kellett fizetni, s ezekből a pénzhasználat terjedése miatt amúgy is kevés volt, **Európában „aranyéhség” alakult ki**. **Nagy haszonnal kecsegtetett viszont eljutni a fűszerek hazájába**, vagyis kiiktatni a közvetítő kereskedelmet. Hiszen például a bors értéke megegyezett a vele azonos súlyú aranyéval.

Több tényező is elősegítette a felfedezőutak megindulását. Új hajótípusok jelentek meg, amelyek alkalmasak voltak a hosszú tengeri utazásokra. **Elterjedt az iránytű használata**, amelynek segítségével a nyílt tengeren is könnyebben lehetett tájékozódni. Ráadásul a tudomány fejlődésének köszönhetően **terjedni kezdett az a nézet, hogy a Föld gömb alakú**. (A régebbi felfogás szerint olyan lapos korongnak tartották, amelynek szélére érve az ember lezuhan a semmibe.) Az ismeretek bővülését az is segítette, hogy **Portugáliában tengerésziskolát hoztak létre**.

38.3. A felfedezők emlékére állított emlékmű. Nyomozd ki, hol található!

38.2. Régi iránytű

A JELENTŐSEBB FELFEDEZŐUTAK

A portugálok Afrika megkerülésével, kelet felé akartak Indiába eljutni, s ez végül sikerült is nekik. Kolumbusz viszont, akit a spanyol király indított útnak, nyugat felé hajózott. Arra számított, hogy mivel a Föld gömb alakú, rövidesen Indiában köthet ki. Alig akadt jelentkező az útra, hiszen visszatartották őket a tengerészek rémtörténetei. Ezek tengeri szörnyekről szóltak, vagy például arról, hogy dél felé haladva felforr a tenger. Végül elítélt bűnözőkkel töltötték fel a legénységet.

A hajósok több mint két hónapos út után léphettek végre szárazföldre. **Kolumbusz** abban a tévhitben halt meg, hogy Ázsia partjához érkezett. Valójában **1492-ben felfedezte Amerikát**. Az Újvilágot azonban nem róla, hanem egy tudósról, Amerigo Vesputiciról [veszpuccsi] nevezték el, aki először ismerte fel, hogy ez valójában egy új földrész.

Magellán is spanyol zászló alatt hajózott ki öt hajóval és 265 emberrel. Dél-Amerikában megtalálta az Ázsia felé vezető átjárót. A kapitány már nem élhette meg azt, amikor egyetlen megmaradt **hajója mindig nyugatra tartva visszajutott Spanyolországba**. A hároméves út végén csak 19 tengerész érkezett haza. Ők viszont büszkén mondhatták el magukról, hogy **elsőként hajózták körül a Földet**.

39.1. A földrajzi felfedezések korának nagy alakjai (balról jobbra): Vasco da Gama [vászkó dá gámá], Kolumbusz Kristóf, Amerigo Vespucci és Fernando [fernándó] Magellán

Kolumbusz tojása

Amerika felfedezése után Kolumbuszt vendégül látta egy spanyol bíboros. Az asztalnál beszélgetve lekicsinyelték érdemeit. „Csak ki kellett találni” – mondták. Erre Amerika felfedezője arra kérte a vendégeket, hogy próbáljanak megállítani egy tojást a csúcsán. Senkinek sem sikerült. Végül Kolumbusz finoman a tényérjához koccintotta a tojást, majd a törött részén felállította. „Igazán egyszerű, csak ki kellett találni!” – felelte.

39.2. Portugál borsültetvény a Fűszer-szigeteken*. A földrajzi felfedezések egyik ösztönzője a fűszerek iránti nagy kereslet volt

39.3. Kolumbusz partra száll Amerikában (korabeli metszet). Figyeld meg, hogyan fogadták a bennszülöttek a felfedezőket!

40.1. Korabeli műszer. A hajó helyzetének meghatározására szolgált

40.2. A nagy földrajzi felfedezésekkel „kitágult” a megismert világ. A képen látható világtérkép a 16. század közepén készült. Érdekessége, hogy a mai térképekhez képest fordított tájolású, azaz a déli irány van felül. (Ezért fejjel lefelé tartva kell nézned!) Hasonlítsd össze egy mai térképpel!

A pápa felosztja a Földet

A spanyolok és a portugálok megegyeztek, hogy felosztják egymás között a még ismeretlen területeket. Döntőbírának a pápát kérték fel.

Ő egy függőleges vonallal felosztotta a Földet. A létrejött szerződés alapján a később felfedezett Dél-Amerika nagy része a spanyoloké lett. Ez az oka, hogy ma a földrész államaiban spanyolul beszélnek, kivéve Brazíliát, ahol portugálul.

A FELFEDEZÉSEK KÖVETKEZMÉNYEI

Hamarosan megindult a katonák és a kalandorok sokasága Amerika felé. **Meghódították az újonnan felfedezett területeket, kirabolták az őslakókat. Özönlött az arany és az ezüst Európába.**

Később a nemesfémeknél is **nagyobb kincsnek bizonyultak az Újvilágban megismert növények:** a kukorica, a burgonya, a paprika, a paradicsom, számtalan gyümölcs és a kakaó, amelyből a csokoládé készül. Emellett a dohányt is megismerte itt az európai ember.

A meghódított területek az európai államok gyarmatai* lettek. Az első gyarmatosítók, a spanyolok és a portugálok felosztották egymás között a világot. Módszereik különböztek egymástól. A spanyolok teljesen leigázták az új területeket. A portugálok viszont csak tengerparti kikötőkből, erődkökből álló támaszpontrendszer építettek ki az új fűszerút mentén.

Az alábbiakban Kolumbusz egy jelentéséből idézünk. Figyeld meg, mit tartottak értéknek a spanyolok, és mit a bennszülöttek! Igaza volt-e Kolumbusznak, amikor egyik matróza cseréjét megtiltotta?

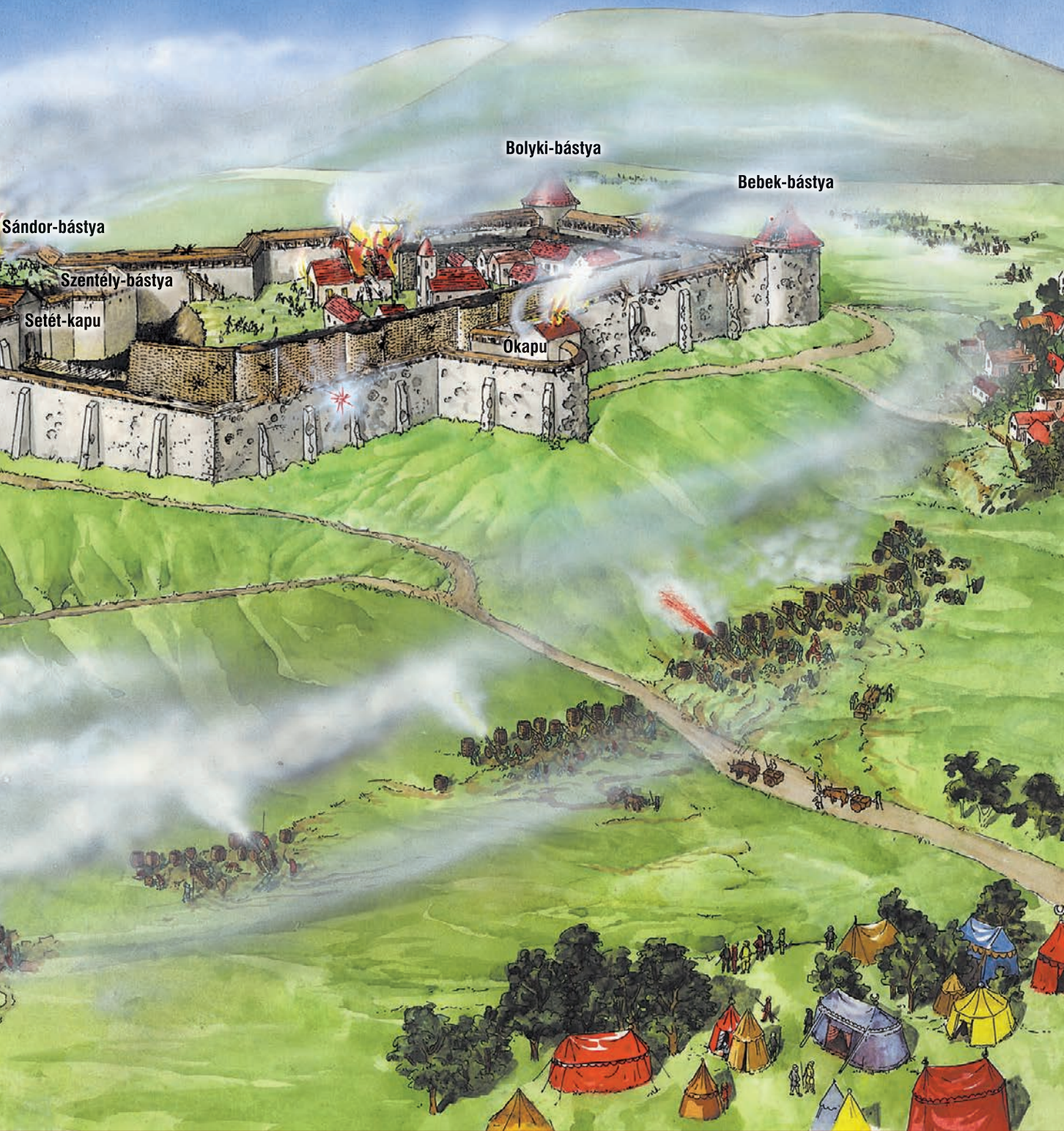
„Mindeniütt, ahol velük közvetlen érintkezésbe kerültem, megajándékoztam őket azzal, ami éppen volt nálam: szövetdarabokkal és mindenféle más aprósággal, anélkül, hogy értük bármit is kívántam volna. [...] Bármit kívánjon tőlük az ember, soha nem tagadják meg, hanem szívesen és kedvesen felajánlják, és bármilyen csekély ellenszolgáltatással elégedetten beérik. Megtiltottam, hogy értéktelen holmit: cserepet, üvegdarabot vagy szalagot adjanak nekik, bár mihelyt ily dolgok birtokába jutottak, az a tévhit szállta meg őket, hogy a világ legértékesebb drágaköveit szerezték meg. Egy matróz például egy darab szalagért [...] jelentős súlyú aranyat kapott. Ezt jogtalanságnak éreztem, és ezért megtiltottam.”

1. Miért kerestek új útvonalakat Ázsia felé a 15. század végén az európaiak?
2. Említs meg néhány tényezőt, amely elősegítette a nagy földrajzi felfedezések megindulását!
3. Melyek voltak a főbb felfedezőutak? Kísérd végig ezek útvonalát a térképen!
4. Sorold fel a felfedezések következményeit!
5. Gyűjts képeket Amerikából származó növényekről!
6. Képzeld azt, hogy neked kell felfogadnod egy felfedezőútra induló hajó legénységét! Tarts toborzóbeszédet a kikötőben!

MAGYARORSZÁG AZ ÚJKOR KEZDETÉN

Az egeri vár védőinek hősiessége a kor egyik jelképévé vált. A mohácsi csata után Magyarország számára rendkívül nehéz idők következtek: elvesztette függetlenségét, egy része oszmán-török uralom alá került. Az ország földjén zajló sorozatos háborúk nagy pusztítást és embervesztést okoztak. Emellett azonban

európai hatásra a korszak első felében fellendült a kereskedelem, és hamar eljutott ide a vallás megújulása is. Magyar nyelvű könyveket nyomtattak, új iskolákat alapítottak, amelyek közül néhány még ma is működik. A pusztulás és a fejlődés jelei tehát egyszerre voltak jelen a kora újkori Magyarországon.

- A rajz a 16. századi egri várat ábrázolja. Milyen épületeket látsz a falakon belül?
- Keresd meg a vár bástyáit, és olvasd le a nevüket! Ismerős valamelyik?
- Mesélj a képről! Mit csinálnak éppen az ostromlók, illetve a védők?

19 A várháborúk kora

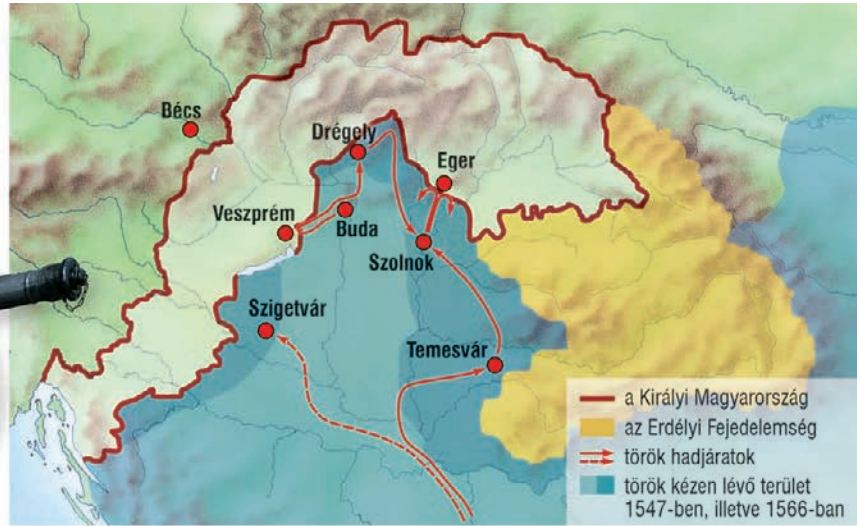
- Hol és mikor jött létre az első végvárrendszer Magyarországon? (t6/17)
- Mikor foglalta el a török Budát? Hogyan történt ez? (t6/34)

pasa: Magas rang a törököknél. A hódoltság katonai és közigazgatási vezetője a budai pasa volt.

80

80.1. Korabeli ágyú. Ma Egerben, a vármúzeumban látható

80.2. A három részre szakadt ország az 1566-os török hadjáratot követően

BUDA ELESTE UTÁN

Amikor **1541-ben** Szulejmán szultán kivonult az országból, **még csak Buda volt török kézen. A törökök ezután sorra elfoglalták az ország középső területének várait.** Néhány év alatt oszmán uralom alá került például Szeged, Pécs, Fehérvár (a mai Székesfehérvár) és Esztergom is.

Ezután rövid békeidőszak következett. Ezt kihasználva lázas sietséggel folyt a magyar várak megerősítése, átalakítása. Ezeknek az erősségeknek ugyanis alapvető szerepük volt a korabeli hadászatban: aki a várat birtokolta, az uralta a környező területet is.

A VÁRHÁBORÚK

Az újabb török támadás 1552-ben indult meg. Az egyik sereg vezére, **Ali budai pasa*** először **Veszprémet foglalta el,** majd észak felé indult.

Drégely várát Szondi György védte. Mindössze 150 embere volt a sokszoros túlerő ellen. A kastélyból átalakított gyenge vár tornya hamar összeomlott az ágyúzástól. Ali pasa megadásra szólította fel Szondit, de ő ezt elutasította. Két apródját Alihoz küldte, hogy viselje gondjukat. Maradék értékeit máglyára hordatta, jó lovait maga szúrta le, hogy ne kerüljenek török kézre. Az utolsó roham alatt maga is megsebesült. Térdre rogyva is folytatta a harcot, amíg egy golyó halálra nem sebezte. Ali pasa is tisztelte ellenfele hősiességét, ezért kívánsága szerint a várral szemközt domboldalon temettette el.

80.3. Az egeri vár védőinek tiszteletére állított szobor. Középen Dobó István alakja látható

A Drégellyel szomszédos várak katonái azonban másképp cselekedtek, mint Szondiék. A török közeledtének hírére elhagyták váraikat, így azok harc nélkül kerültek Ali kezére.

Eközben a szultán főerege Ahmed pasa vezetésével Temesvár ellen indult. Losonczy István, a kapitány egy hónapig tartotta a várat. A törökök addig lőtték a falakat, amíg szinte a földig rombolták. Az élelem és a lőpor napról napra fogyott. Ebben a súlyos helyzetben érkezett Ahmed ajánlata, hogy adják fel a várat. A pasa cserébe esküvel ígérte, hogy az ostromlottak szabadon elvonulhatnak fegyvereikkel és javaikkal együtt. A várkapitány ezt először elutasította, de a város lakói és a zsoldosok arra kényszerítették, hogy adja át a várat. A törökök azonban nem tartották be az ígéretüket. Megtámadták az elvonulókat, rabolni és fosztogatni kezdtek. Ezt látva Losonczy megfűvatta a trombitákat: végső küzdelemre szólította fel katonáit. Ő maga is bátran harcolt, amíg halálos sebet nem kapott.

Ali pasa és Ahmed pasa serege Szolnok alatt egyesült. Könnyűszerrel bevették ezt az erősséget is, mert a katonák nagy része a kapitányt magára hagyva elszökött a várból. A török had **ezután Eger ellen vonult.**

EGER VÁRÁNAK DIADALA

Eger rendkívül fontos vár volt. Ha a török elfoglalja, akkor végleg kettéhasíthatna volna a nyugati és keleti magyar területeket. **Jól tudta ezt Dobó István várkapitány és a kétezer fős védősereg.** Mintegy 50-70 ezer ellenséges katonával álltak szemben. A küzdelemben a férfiak nemcsak vitézségükkel tűntek ki, hanem leleményességükkel is (például Bornemissza Gergely ördögös tűzszerszámaival). A válságos pillanatokban még a nők is a falakon harcoltak.

Végül **38 napi ostrom után a török had elvonult.** Az oszmán előrenyomulás időszakában, a sorozatos vereségek után ez a győzelem óriási jelentőségű volt. **Az egeri diadal példát mutatott arra, hogy a félelmetes török had is legyőzhető.**

A leleményes egeri vitéz

Bornemissza Gergely, az egeri vár hadnagya kifogyhatatlan volt az ötletekből. Kitalálta például a tüzes kereket. A szekérek két oldalát deszkával befedték, a belsejét megtöltötték gyúlékony anyaggal, kívül szurokfáklyákat, töltött puskákat szereltek rá, s meggyújtva legörgették az ellenségre.

Tüzes hordókat is készített. Ebbe puskaport raktak, a végére puskacsöveket helyeztek, és golyókkal, valamint kénnel töltötték meg. A kén fojtó bűzt árasztott, sercegve égett, s akinek a bőrére került, az üvöltött a fájdalomtól.

Nem csoda, hogy ha ezek a tüzes szerszámok megjelentek, a törökök fejvesztve menekültek.

81.1. Eger vára egy korabeli metszeten (balra) és napjainkban

SZULEJMÁN UTOLSÓ HADJÁRATA

1566-ban az idős szultán hadserege élén újra magyar földre lépett. Távlatos célja talán Bécs elfoglalása lehetett, de először **Szigetvárt vette ostrom alá. A vár kapitánya Zrínyi Miklós volt.**

82.1. Zrínyi Miklós, a szigetvári hős

82.2. Zrínyi kirohanása, ahogyan azt egy 19. századi festő elképzelte

Az ostrom során a várvédők helyzete napról napra romlott. Hiába várták a felmentő sereget, nem kaptak segítséget. A törökök elvezették a várárok vizét, így fel tudták robbantani a bástyákat. A várban tűz ütött ki. Zrínyi és társai a reménytelen helyzetben sem adták meg magukat: a várkapun kitorve **az utolsó lehetéjükig küzdöttek**. Hősies haláluk után a várat elfoglalták a törökök.

Zrínyiék nem tudhatták, hogy ekkorra a szultán a táborban elhunyt. Ezt még a török katonák elől is titkolták. **Szulejmán halálával véget ért az Oszmán Birodalom fénykora**, de a török uralom folytatódott Magyarországon.

Egy kortárs történetíró beszámolt Szigetvár ostromának utolsó órájáról. Milyen előkészületeket tett Zrínyi? Milyen fegyverekkel harcoltak?

„[...] látva a kis belső várnak égését [...], a táborból a törökök oly nagy sokasága özönlött ki, hogy az egész mező tele volt ellenséggel. Amikor ezt Zrínyi látta, apródjának megparancsolja, hogy vigye oda rövid selyemzubbonyát. Abba beöltözik, fejére teszi aranyba foglalt kócsagtollakkal és drágakövekkel ékes süvegét, melyet csak ünnepségeken és díszes menyegzőkön szokott felvenni. Zubbonyának zsebébe, jobbról és balról, két erszényt tett, száz-száz arannyal, jutalmul ellenségének, aki őt megöli, s e mellé teszi a vár kulcsait. Azután a sok közül előveszi atyjától örökölt szabályját. [...] Akkor pedig Zrínyi az égi istenség segítségét hívta, majd kinyitatta a kaput, parancsot adott, hogy a kapu előcsarnokában álló nagy ágyút, melyet sok vas- és láncdarabbal s ólomgolyókkal töltöttek meg, lőjék ki az ellenségre. Zrínyi kerek pajzsral és karddal elsőnek megy a csatába. [...] a megszállhatatlan barbár [török] nyilakat, golyókat és dárdákat jégeső módjára zúdítva rájuk, könnyen legyőzte őket.”

1. Társítsd a következő várkapitányokhoz az általuk védett várat: Dobó István, Losonczy István, Zrínyi Miklós, Szondi György! A várak: Drégely, Szigetvár, Eger, Temesvár.
2. Írjatok a király nevében köszönőlevelet az egri hősöknek a diadal után!
3. Mit gondolsz, miért titkolták el a török táborban Szulejmán halálát?
4. Válaszd ki az egyik vár ostromának leírását, majd meséld el padtársadnak!
5. Képzeld el, hogy egy végvár katonái vagytok, és hatalmas török sereg közeleg! Vitassátok meg, mitévők legyetek!

REFORMKOR, FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC

Az iskolában is minden évben megünnepelték 1848. március 15-ét. Ez a nap egy jelentős korszak szimbólumává vált. Ennek során a polgári Magyarország megteremtéséért olyan nagy történelmi személyiségek munkálkodtak, mint Széchenyi István és Kossuth Lajos.

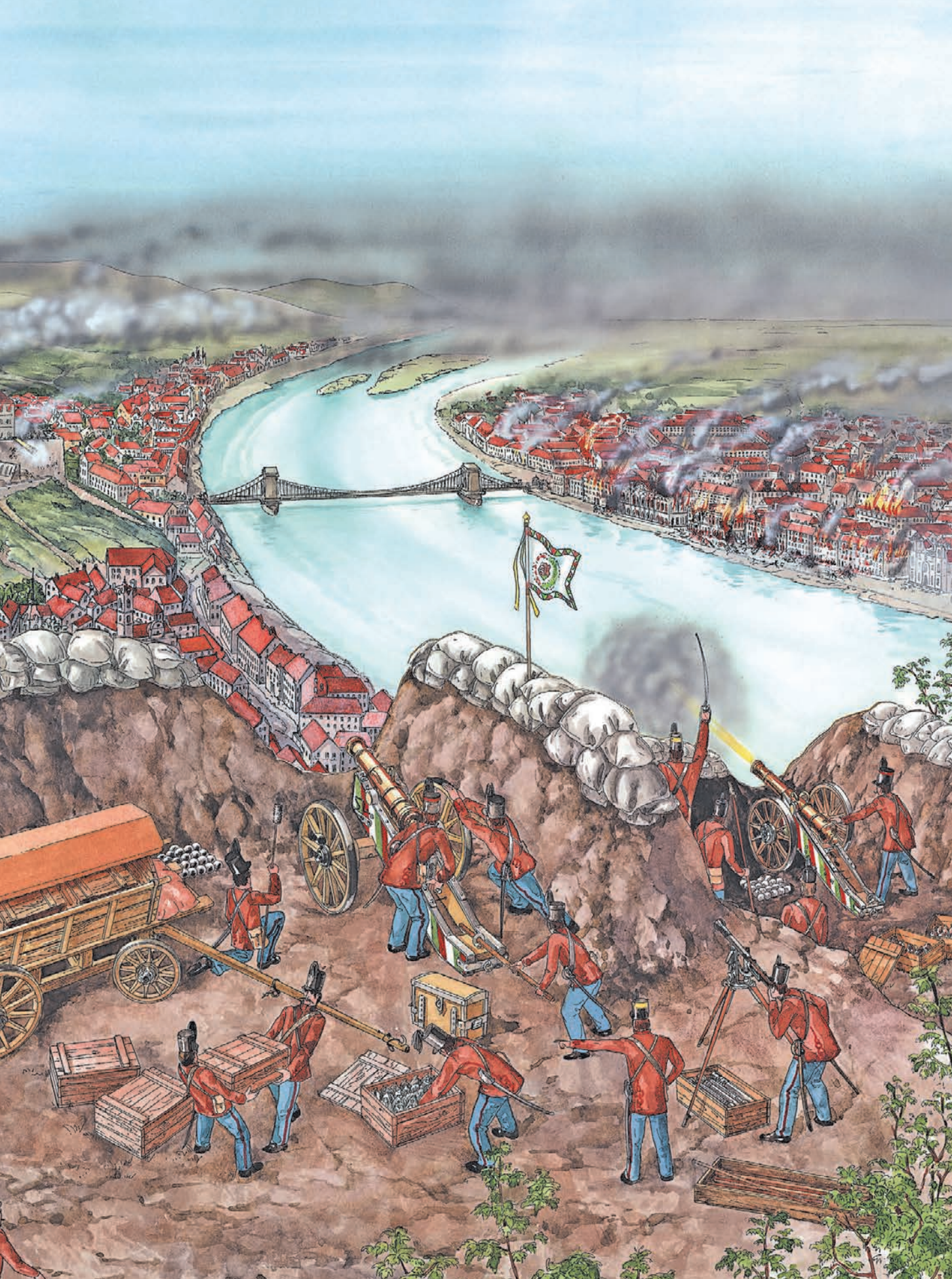
A nemzeti eszme kialakulásával a társadalom ráébredt: nemes, polgár és jobbágy egyaránt egy nagyobb közösséghez, a nemzethez tartozik. A polgári átalakulást, a szabadság kivívásáért vonultak március 15-én az utcára Petőfi és társai, és később ennek megvédéséért fogtak fegyvert.

E szabadságharc egyik katonai csúcspontja Buda várának ostroma volt. Végül azonban nemzetközi összefogással leverték a magyar szabadságharcot, és szörnyű megtorlás következett. Ennek áldozataira emlékezünk az október 6-i ünnepeken.

 Azonosítsd be egy Budapest-térkép segítségével, hol foglaltak lőállást a rajz előterében látható tüzérek!

 Melyik mai budapesti hídra ismerhetsz rá a képen?

146.1. I. Ferenc (1792–1835) osztrák császár és magyar király

34 A reformkor

- Milyen jogokat őrzött meg a magyar nemesség a Habsburg Birodalomban a 18. században? (t6/110)
- Milyen gazdasági szerepet szánt Magyarországnak a Habsburg kormányzat? (t6/112)

A KORSZAK ELŐZMÉNYEI ÉS KEZDETE

A napóleoni háborúk győztes befejezése után **az uralkodó nem hívta össze a magyar országgyűlést, és rendeletekkel kormányzott.**

A magyar rendek tiltakozásul **nem hajtották végre az uralkodói rendeleteket.** A nemességnek ez a magatartása hatással volt a társadalom egészére: romlott a közbiztonság, nőtt a katonaszökevények száma. Az ellentétek kiéleződése hosszú távon nem szolgálta az udvar érdekeit sem, ezért a király **1825-re újra összehívta az országgyűlést.**

A gazdaságban jelentkező válságjelek hatására **a nemesség soraiból egyre többen ismerték fel, hogy le kell mondaniuk kiváltságaik egy részéről.** Teret kell engedni a polgári értékeknek a gazdaságban és a társadalomban egyaránt, mert ettől a haza és a nemzet megerősödése várható a birodalmon belül. **A változásokat törvényes keretek között, reformok útján szeretnék volna végrehajtani, hogy elkerüljék a robbanásszerű forradalmat.**

Amikor ez a gondolkodásmód elterjedt, s a felismerés egyre több nemes fejében gyűjtött világot, akkortól beszélhetünk reformkorról. Ezen időszak kezdetét az 1820-as évek végétől számíthatjuk, s az 1848-as forradalom zárja le.

A REFORMKOR VITÁINAK SZÍNTERE

A polgárosodás programjának kidolgozására csak hosszas viták kereszt-tüzeben kerülhetett sor. **Magyarországon nem volt gazdaságilag erős és számában jelentős polgárság, ezért a nemességnek kellett a polgári átalakulás programját kidolgoznia és végrehajtania.**

1825 után **az uralkodó rendszeresen összehívta a rendi országgyűlést Pozsonyba,** ahol parázs viták folytak. **A felsőtáblán a magyar arisztokrácia férfi tagjai** születési joguknál fogva **vehettek részt a törvények megalkotásában. Az alsótáblára minden vármegye nemessége két-két követet választott.** Itt kaptak helyet a szabad királyi városok követei is, de nekik mindössze egy szavazatuk volt. Az országgyűlésen **a reformok mellett szólalt fel például Széchenyi István gróf, Wesselényi Miklós báró, Deák Ferenc és a Himnusz költője, Kölcsey Ferenc is.**

Két országgyűlés között a nemesség a megyegyűléseken politizált. A programok, gondolatok népszerűsítésének eszköze és **a viták színtere lett a sajtó is,** hiszen az újságokat egyre többen olvasták.

A POLGÁRI ÁTALAKULÁS ALAPKÉRDÉSEI

A megoldásra váró problémák közül kiemelkedett a jobbágykérdés. Többen megfogalmazták, hogy az ő helyzetükön változtatni kell: jogokhoz kell juttatni őket. **A jobbágyfelszabadítás gondolata egyre szélesebb teret nyert.**

146.2. Az országgyűlés felépítése. Hány részből állt?

A **nemesi kiváltságok felszámolása** (pl. az adómentességük megszüntetése) is egy igazságosabb társadalom kialakításához vezethetett. **Az ősi-ség törvényének eltörlése szintén időszerűvé vált.** A bankok ugyanis nem fogadták el hitelfedezetként a nemesi birtokot, hiszen ha az adós nem fizetett, birtokát nem vehették el tőle.

A **cenzúra*** eltörlése, a **sajtószabadság*** megteremtése is a **korszak meghatározó kérdésévé vált.** Az 1830-as évektől kezdve **egyre többen** vetették fel a Szent István-i állam területi egységének gondolatát, vagyis **követelték az uniót, az egyesülést Erdéllyel.**

Az átalakulás igénye és elkerülhetetlensége azonban leginkább a magyar gazdaság helyzetén mutatkozott meg.

GAZDASÁGUNK ÁLLAPOTA

A magyar gazdaság fejlődését még mindig az határozta meg, hogy egy nagyobb egységhez, a Habsburg Birodalomhoz tartozott. **Bécs célja** ugyanis **a birodalmon belüli munkamegosztás fenntartása volt.** Ebben Magyarország feladata a mezőgazdasági termények előállításáa volt. A fejlődés akadálya volt az is, hogy **a Magyarországról származó bevételeket** (adók, vámok) **az eladósodott birodalom költségeinek fedezésére fordították.**

A mezőgazdaság fejlődését a tőke hiánya és a roboton alapuló gazdálkodás akadályozta. Ennek ellenére **lassú változások indultak meg.** Komoly előrelépést jelentett a kukorica és a burgonya térhódítása. Ez változatosabbá tette az emberek táplálkozását. A korszakban Magyarország Európa legnagyobb dohánytermelőjévé vált.

147.1. A reformkori országgyűlések meghatározó alakjai (balról): Széchenyi István, Deák Ferenc, Wesselényi Miklós és Kölcsey Ferenc

cenzúra: A sajtótermékek, újságok tartalmát ellenőrző, kiadását engedélyező hivatal.

sajtószabadság: A könyvekben, újságokban a szabad véleménynyilvánítás joga, a cenzúra hiánya.

147.2. Céhpecsét. A céhrendszer köztötségei még a reformkorban is gátolták az ipar fejlődését

147.3. A mezőgazdasági munkákat ekkoriban még kizárólag emberi vagy állati erővel végezték. Az egyik legnehezebb feladat a gabona betakarítása volt. A learatott (balra) kalászbokból a szemet csépléssel vagy nyomtatással (jobbra) nyerték ki

Alulírott főügyvivőség jelenti, hogy a vásár ideje alatt semmi akadályok sem hátráltatják a hajózást, hanem a következő rendben történnek az indulások:	
A. fölfelől:	
Pestről Pozsonyba minden közbeeső állomáshelyeken úgy személyek, mint jószágok fel fog- nak vétetni aug. 27-től egész sept. 2-kaig minden nap reggeli 5 órakor.	szá- lo
Pestről Bácsbó, minden közbeeső állomás sal érintkezve, minden nap déli 12 órakor.	úg- re
Sept. 3-kától kezdve naponként reggeli 6 óra- kor induland egy gőzhajó Bácsbó.	fé-
B. Lofelől:	Az
Pestről Eszékre pénteken augusztus 25-kén.	(1
„ „ szombat „ 26-kán.	—

Híradás	
a magyar középponti vasúti menetórakról, 1846-ki szeptember 1-ső napjától további rendelkezései.	
	
Pestről Vácra 7 órakor reggel. 3 órakor 30 percz délután.	Pestről Szolnokra. 6 órakor 30 percz reggel. 1 órakor 30 percz délután.
Vácraól Pestre 8 órakor 30 percz reggel. 5 órakor 45 percz délután.	Szolnokról Pestre 6 órakor 45 percz reggel. 1 órakor 45 percz délután.
A magyar középponti vasut igazgatóságától.	
(8) Haszonbérlet.	(1,3)
A magyar hadügyminisztérium 375A-ik szám.	

148.1. Korabeli gőzhajó- és vonatmenetrend. Szeptember 1-jén indulva Szolnokról Pozsonyba szeretnél eljutni. Tervezd meg az utazást vonattal és gőzhajóval! A vonat menetideje Szolnok és Pest között 3 és fél óra volt, a gőzhajó pedig Pestről kb. 24 óra alatt ért Pozsonyba

148.2. A juhtenyésztésben a hagyományos racka helyett új, több és jobb gyapjút adó fajtákat honosítottak meg

Az állattenyésztésben a juhtenyésztés fellendülése figyelhető meg. A birodalom textilipara szinte korlátlan mennyiségben vásárolta fel a gyapjút. A korszak „legnépszerűbb” állata a ló volt. A minőségi loálmány rangot jelentett a főnemesek számára, és emellett kiváló gazdasági vállalkozásnak is számított, hiszen a hadsereg sok lovat vásárolt fel.

Az ipar igen szerény keretek között fejlődött, s elsősorban a földesúri birtokokon megtermelt nyersanyagokat dolgozta fel. A malomipar, szeszipar, cukoripar, papíripar fellendülése a legszembetűnőbb. **Az iparcikkek nagy részét még a céhek műhelyeiben állították elő.**

A fejlődés egyik legfőbb akadálya a közlekedés elmaradottsága volt. A kereskedelem fellendítése elkerülhetetlenné tette a folyók hajózhatóvá tételét, vasútvonalak megtervezését és megépítését. **Megkezdték a folyók szabályozását, és megjelentek az első gőzhajók a Balatonon és a Dunán. 1846-ban pedig átadták a Pest–Vác, egy évvel később a Pest–Szolnok vasútvonalat.**

Az alábbiakban a kor neves zeneszerzőjének, Berlioznak az emlékirataiból idézünk, amelyben az 1845-ös magyarországi utazásáról is írt. Mi nehezítette a magyar közlekedést?

„A Bécstől Pestig terjedő hatalmas síkság egész területén [...] a talaj [...] valami finom porból áll, [...] és amikor az eső átmedvesíti, kátyúkat alkot. [...] Nem szárazföldi, hanem sárföldi útnak kellett volna mondanom. [...]

A Duna egyszerre csak fejébe veszi, hogy kiárad, és diühögő hullámaival elborítja azt a fekete árkot, amelyben tizenöt órája tocsogunk, s amelyet a helybeliek konokul országútnak neveznek!? Megadó szunyókálásomból éjjelkor felriasztott a fogat mozdulatlansága, és a körülöttünk mennydörögve zuhogó víz moraja. A kocsis, aki találomra hajtott, egyenesen bevitt a folyó ágyába, s most már moccanni sem mert. A víz közben folyton emelkedett. Egy magyar tiszt [...] [korábban] két vagy három ízben megszólított [...].

– Kapitány úr! – szóltam hozzá most már én is [...] – Nem gondolja, hogy vízbe fulladunk?

– De igen uram, ezt gondolom. Szolgálhatok egy szivarral?”

A szorult helyzetbe került kocsit végül egy arra járó paraszt húzta ki a vízből, nagy szolgálatot téve utasainak.

1. Mettől meddig tartott a reformkor? Fejtsd ki, mit jelent ez a kifejezés!
2. Sorold fel, hol zajlottak a reformkor vitái!
3. Melyik a kakukktojás? Az alább felsoroltak közül egy nem illik a sorba. Válaszd ki, és magyarázd meg, hogy miért! jobbágyfelszabadítás; a nemesi adómentesség megszüntetése; az ősiség törvényének eltörlése; cenzúra; unió
4. Nevezd meg néhány olyan tényezőt, amely akadályozta a magyar gazdaság fejlődését a 19. század első felében!
5. Képzeld el, hogy követek vagytok egy reformkori országgyűlésen! Tartsatok vitát a megoldandó kérdésekről!

Tartalom

Visszatekintő	6
---------------------	---

A VIRÁGZÓ ÉS A HANYATLÓ KÖZÉPKOR MAGYARORSZÁGON

1. A háromszor koronázott király	10
A címerek történetéből (Olvasmány)	13
2. Nagy Lajos, a lovagkirály	14
3. Magyarország Zsigmond király idején	16
A romák története (Olvasmány)	19
4. A törökverő Hunyadi János	20
5. Mátyás uralkodása	23
6. Mátyás király udvarában	25
Budán jártam vásárban (Olvasmány)	28
7. Parasztháború és a mohácsi vész	30
A mohácsi csata a forrásokban (Forráselemzés)	32
8. Az ország három részre szakad	33
Összefoglalás	35

AZ ÚJKOR KEZDETÉN

9. A nagy földrajzi felfedezések	38
10. Amerika őslakói: az indiánok	41
A tűzfegyverek megjelenése (Olvasmány)	44
11. A világgazdaság kialakulása	46
12. A vallás megújulása	49
13. A spanyol világbirodalom és Németalföld	52
14. A tengerek királynője, Anglia	55
Élet a tengereken (Olvasmány)	58
15. A „napkirályok” százada	60
Tudomány az újkor kezdetén (Olvasmány)	63
Európa a 18. században (Olvasmány)	64
16. A „fény százada”	66
Az Európán kívüli világ (Olvasmány)	69
17. Az észak-amerikai függetlenségi háború	71
18. Élet a kora újkorban	74
Összefoglalás	77

MAGYARORSZÁG AZ ÚJKOR KEZDETÉN

19. A várháborúk kora	80
20. Élet a hódoltság területén	83
21. Királyság és fejedelemség	86
22. Ami összetartotta a három részre szakadt országot	89

Tartalom

Élet a kollégiumokban (Olvasmány)	91
A királyok bora, a borok királya (Olvasmány)	92
23. Erdély a 17. században	94
24. Habsburg- és törökellenes küzdelmek	97
25. A török kiűzése	100
26. A Rákóczi-szabadságharc	103
A nagyságos fejedelem életéből (Olvasmány)	106
A Habsburg-család (Olvasmány)	108
27. Magyarország a Habsburg Birodalomban	110
Képek Mária Terézia életéből (Olvasmány)	114
28. Magyarország társadalma és gazdasága a 18. században	115
„Aki az ördöggel szerződést köt [...], tűzhalállal lakoljon!” (Olvasmány)	118
Festetics György és a Georgikon (Olvasmány)	120
Összefoglalás	121

A POLGÁRI ÁTALAKULÁS KORA

29. A nagy francia forradalom	124
30. Napóleon, Európa ura	127
Napóleon élete (Olvasmány)	130
31. Az ipari forradalom	132
32. Az ipari forradalom társadalmi következményei	135
A kapitalizáló világ mindennapjai (Olvasmány)	137
33. A forradalmak kora	140
Összefoglalás	143

REFORMKOR, FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC

34. A reformkor	146
35. Széchenyi István, a reformok első megfogalmazója	149
36. Kossuth Lajos, a nemes pályatárs	152
37. A változó társadalom és életmód	154
Az árvízi hajós (Olvasmány)	157
38. Magyarország az átalakulás kapujában	158
39. Az áprilisi törvények és a Batthyány-kormány működése	161
40. Önvédelmi háború és szabadságharc	164
Huszárok a szabadságharcban (Olvasmány)	167
41. Vereség és megtorlás	169
Arad, a „magyar Golgota” (Olvasmány)	172
Komárom, a bevehetetlen erőd (Olvasmány)	174
Összefoglalás	175
Függelék	176

